

Motion till riksdagen 2021/22:3926

av **Linda Modig och Helena Lindahl (båda C)**

Elnätsutbyggnaden i Norrbotten och norra Västerbotten

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa kommuners och regioners möjligheter att medverka i långsiktig planering av elnätsinfrastruktur och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Elnätet är en av Sveriges viktigaste infrastrukturer och dess vikt och betydelse kommer att bli än mer central i framtiden då bland annat en omställning till ett fossilfritt samhälle och en ökad digitalisering ger upphov till nya behov och krav. Ett stabilt och välfungerande elnät är en förutsättning för många pågående samhällsförändringar, exempelvis elektrifiering av fordonsflottan, digitalisering och nya industrietableringar.

Sveriges elnätsinfrastruktur är uppbyggd under flera decennier parallellt med kraftproduktionens utbyggnad och samhällets ökande elbehov. Sedan 1990-talet har investeringarna i nya elnät, särskilt stamnät, varit relativt begränsade. I och med en ökad elektrifiering, driven av bland annat en befolkningsökning, urbanisering och nya behov i form av exempelvis dataserverar, har elnätet i vissa lokala och regionala områden blivit en flaskhals och begränsande faktor för företagsetableringar och utveckling.

De senaste åren har ett flertal elintensiva etableringar skett i elområdet SE 1, som utgörs av Norrbotten och norra Västerbotten, och förutsättningarna för en fortsatt utveckling är god. De aktiviteter som sker i SE 1 kan på ett betydande sätt, bidra till en nationell, och i viss mån även internationell, omställning till ett hållbart samhälle. Flera projekt och etableringar pågår i regionen som kan skapa stora värden för Sverige som nation. Dessa är förknippade med stora elbehov och för att realisera potentialen i regionen behöver elnätsinfrastrukturen säkerställas.

Att säkerställa en välfungerande elnätsinfrastruktur i Norrbotten bidrar till målsättningen att Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsland och kan kopplas till ett

flertal av de uppsatta målen inom Agenda 2030, särskilt målsättningarna Hållbar energi för alla, Hållbar industri, innovationer och infrastruktur samt Hållbara städer och samhällen. En delmängd i Norrbottens regionala utvecklingsstrategi för att förverkliga de övergripande målsättningarna är att Norrbotten ska bli bättre på att nyttja den kompetens och de unika förutsättningar som finns i regionen. Trygg och säker försörjning av förnybar energi utgör en vital förutsättning och möjlighet till fortsatt utveckling.

Ett flertal betydelsefulla insatser pågår redan i Norrbotten och norra Västerbotten som på ett betydelsefullt sätt kommer att påverka Sveriges nationella utveckling mot en fossilfri nation. Exempelvis är pilot-/demoanläggningen för Hybrit i stånd att demonstrera ett första steg i vad som kan komma att bli ett paradigmskifte för stålindustrin. Tidigare i värdekedjan står LKAB inför en betydande omställning till fossilfri produktion, där en storskalig elektrifiering ligger närmast till hands. Norrbotten och norra Västerbotten har utvecklats till en plats där inslagen av en svensk ny industrialisering får tydliga genomslag med pågående och planerade etableringar av nya typer av industrier och aktörer likaväl som olika former av testverksamheter. Norrbotten har i konkurrens med hela världen lyckat lockat till sig internationella datacenteretableringar och förutsättningarna för att framledes leverera ”gröna data” till omvärlden är goda. Inom en relativt kort tidsperiod har stora delar av näringslivet och basindustrin fattat strategiska beslut som kommer att få betydande effekter för att minimera koldioxidutsläppen och skapa förutsättningar för näringslivsutveckling regionalt och nationellt.

En stabil och tillförlitlig försörjning av grön el till ett konkurrenskraftigt pris är en viktig konkurrensfördel för såväl Sverige som Norrbotten och förutsätter att både elproduktion och distribution av el sker på ett långsiktigt och hållbart sätt.

Bland projekt inom SE1 som är väl kända och vars planer är långt gångna märks bl a:

- H2 Green Steel planerar fossilfri stålproduktion i Svartbyn, Boden.
- NorthVolts batterifabrik, Skellefteå. Etableringen pågår och byggnation är i full gång. Enligt planer ska fem produktionslinor byggas i Bergsbyn med full produktionsstart 2023. Fabriken NorthVolt Ett kommer att vara bolagets primära produktions-site och beräknas ha en årlig produktionskapacitet motsvarande 32 GWh batterikapacitet till 2024 med potential för ytterligare expansion.
- • Helicopter Air Base, Boden – Helicopter Air Base är ett samlingsnamn för ett sammanhängande område som är förberett för elintensiva etableringar med väldigt goda förutsättningar för elförsörjning. Ett antal datacenter är redan etablerade på siten och diskussioner förs med fler bolag.
- • Facebook i Luleå – Facebook etablerade sitt första datacenter i Luleå under perioden 2012–2016. Bolaget har planer på att utvidga sin verksamhet på orten med ytterligare en serverhall.
- • Demonstrationsanläggning för Hybrit – Försök i pilotstudie pågår och demonstrationsanläggningen ska enligt nuvarande tidsplan realiseras under perioden 2025–2035 och kommer att medföra mycket stora effektbehov.
- • Elektrifiering av gruvor, LKAB – LKAB utvecklar och testar tillsammans med ett antal andra aktörer teknik för en ökad elektrifiering av gruvdriften. Fram till 2028 prognosticeras att LKAB:s gruvverksamhet i SE 1 kommer att innebära inslag av en ökad elektrifiering, vilket även ger betydande genomslag i effektbehov.
- • Hydro 66, Boden – Hydro 66 är en etablerad datacenteraktör i Boden som erbjuder ”colocation services” till andra företag. Bolagets verksamhet förväntas att växa.

- • Biltestverksamhet, i bland annat Arjeplog och Arvidsjaur – Tusentals bilar testas årligen i Norrbotten. Biltestbranschen har i dagsläget ett stort behov av att säkerställa laddinfrastruktur för testverksamheten. Cirka en tredjedel av alla testade bilar är idag laddbara fordon och andelen förväntas öka kraftigt kommande år, vilket även renderar i ökade effektbehov.
- • Fortlax Piteå – Fortlax datacenter finns etablerat i Piteå och står inför fortsatt utveckling och tillväxt och förväntas kräva ytterligare effekt.

Enligt Region Norrbottens och Region Västerbottens elnätsanalys kan ovannämnda projekt/etableringar rendera i ett utökat effektbehov motsvarande cirka 730 MW under topplasttimme till 2028. Då är projekt och etableringar under utveckling vars realisering innefattar större osäkerheter inte inräknade. Konsultbolaget PA Consulting gör bedömningen att det övergripande – betraktat ur ett systemperspektiv på elområdesnivå och utifrån transmissionsnätets förutsättningar – på kort sikt inte finns några betydande begränsningar för ett fortsatt effektuttag i SE 1. Detta gäller dock under förutsättning att regionnätsägarna får vara med och styra vart kommande effektbehov lokaliseras. Det ska i sammanhanget noteras att det redan idag finns ett flertal områden där det utifrån ett regionnätsperspektiv finns begränsningar i elnätet. Om utvecklingen av nya etableringar fortskrider i enlighet med aktuell prognos finns indikationer på att det kan uppstå begränsningar i transmissionsnätet till år 2024 och då primärt längs kusten.

I dagsläget finns ett överskott av elproduktion i Norrbotten och norra Västerbotten (SE 1) motsvarande cirka 3 000 MW. I enlighet med aktuellt underlag och de antaganden som gjorts angående prognos för kommande ökning av effektbehov i området synes det troligt att detta överskott kommer att minska betydligt. Det är framförallt nya etableringar och större projekt inom näringsliv/industri som förväntas bidra till denna förändringen. Till år 2028 förväntas en ökning av effektbehovet under topplasttimmen motsvarande cirka 2 400 MW. Parallellt med detta antas en utbyggnad av kraftproduktion inom primärt vindkraft och vattenkraft positivt bidra till tillgänglig effekt under topplasttimmen. De bör dock noteras att aktuell prognos sträcker sig till 2028. Ett flertal pågående större projekt har en längre tidshorisont än så. Exempelvis innebär en fullskalig implementering av den teknik som utvecklas inom Hybrit sannolikt stora effektbehov efter 2028. Möjligheterna till exporten via SE 2, Finland och Norge bör korrelera mot denna utveckling för att inte begränsa de mycket goda utvecklingspotentialer som finns i Norrbotten och norra Västerbotten.

Den prognos som är framtagen kring utvecklingen för SE 1 pekar på att det framförallt är inom näringslivet som de stora effektbehoven kan förväntas tillkomma. Elanvändningen i Norr- och Västerbotten, särskilt i Norrbotten, utgörs i hög utsträckning av industrin. Industrins andel av den totala elanvändningen kommer med stor sannolikhet att öka än mer de närmaste 10 åren. En del av detta är drivet av en generell elektrifiering av verksamheter runt om i Norrbotten och norra Västerbotten. Mycket är dock drivet av enskilda projekt/etableringar med stora eller mycket stora effektbehov. NorthVolt, Hybrit och enskilda datacenter kan statuera exempel för detta. Större elintensiva etableringar är inte unikt för Norrbotten och Västerbotten men med antalet och storleken på dessa projekt/etableringar utmärker sig SE 1 i jämförelser med många andra regioner i Sverige.

Energimarknadsinspektionen lyfter fram införandet av nätutvecklingsplaner som ett led i att förbättra planeringsprocessen och tydliggöra hur analys- och prognosarbete bedrivs. Det påängteras att kommuner och regioner kommer att ges en roll i detta

arbete. Oavsett utfall av detta bör kommuner i Norrbotten och norra Västerbotten och regionernas möjligheter att medverka i långsiktig planering av elnätsinfrastruktur förstärkas för att säkerställa att kommunala och regionala utvecklingsplaner beaktas i planering av elnätsinfrastruktur.

Linda Modig (C)

Helena Lindahl (C)